

**Leiðbeiningar
og upplýsingar
fyrir starfsfólk**

**Íþróttamannvirkja um
viðbrögð við fyrirspurnum
vegna kyngreindra klefa
og notkun trans fólks á
þeim**

Reykjavíkurborg

Mannréttinda- og lýðræðisskrifstofa

Í þessum bæklingi er farið yfir ýmis viðbrögð og svör við fyrirspurnum og kvörtunum um að trans fólk noti kyngreinda klefa.

Ef starfsfólk lendir í því að fá til sín slíka kvörtun eða fyrirspurn getur verið erfitt að vera með svörin á reiðum höndum, enda er þetta málefni sem fáir þekkja vel. Á næstu síðu eru útskýringar á hugtökum sem eru notuð í bæklingnum. Þar á eftir eru nokkur dæmi um fyrirspurnir og viðbrögð sem hafa komið upp í tengslum við trans fólk í sundi og kyngreind rými. Það er von að þessar upplýsingar hjálpi starfsfólki að tækla slík atvik, en það er mikilvægt að starfsfólk viti að það getur beint fyrirspurnum og kvörtunum til yfirmanna, beðið fólk um að senda þær í gegnum tölvupóst, eða einfaldlega tekið sér umhugsunarfrest. Með öðrum orðum: **þið þurfið ekki að vera með öll svörin á staðnum.**

Þegar fyrirspurnir eða kvartanir um trans fólk í kyngreindum rýmum koma inn á borð starfsmanns þarf hann að meta aðstæður og hvort og þá hvernig hann eigi að bregðast við. Ef fyrirspurn/kvörtun berst t.d. í gegnum tölvupóst má nýta **Svarbréfið** sem er að finna á blaðsíðu 6 í þessum bæklingi. Ef fyrirspurn/kvörtun berst eftir að viðkomandi hefur lokið sinni sundferð eða æfingu er mögulegt að þakka fyrir ábendinguna og taka hana til skoðunar með yfirmanni eða samstarfsfólki og svara síðar.

Hins vegar ef aðstæður eru þannig að þú vilt eða þarft að veita viðbrögð strax má fylgja leiðbeiningum í samskiptum sem eru að finna á blaðsíðu 3.

Hugtakalisti:

Kyngreint rými: Er svæði sem er merkt fyrir ákveðið kyn, t.d. kvennaklefi, karlklósett.

Kynleiðrétting: Getur verið inntaka hormóna, skurðaðgerðir, minniháttar aðgerðir eða inngrip sem trans fólk fer í gegnum til þess að samræma líkama sinn við sína kynvitund og upplifun. Sumt trans fólk kys ekki að breyta líkama sínum.

Kynskráning: Opinber skráning á kyni hjá Þjóðskrá. Þ.e. hvort einstaklingur sé skráður sem karl, kona eða kynsegin/annað. Hægt er að sækja um breytingu á kynskráningu á vef Þjóðskrár og getur fólk breytt nafni sínu um leið.

Kynvitund: Innri upplifun fólks af sínu kyni, þ.e. hvort fólk upplifir sig sem konu, karl eða kynsegin.

Ókyngreint rými: Er svæði sem er ýmist merkt fyrir öll kyn eða ekki merkt með kyni og þar með hugsað fyrir öll kyn.

Sérklefi: Klefar í sundlaugum og víðar sem þjóna m.a. sumu fötluðu fólki og sumu trans

fólki. Sérklefi veitir þeim sem þurfa aukið aðgengi og næði. Engum er skylt að nota sérklefa.

Sís: Fólk sem býr yfir kynvitund sem samræmist kyninu sem því var úthlutað við fæðingu (er ekki trans).

Trans: Regnhlífarmeiti yfir fólk sem býr yfir kynvitund sem samræmist ekki úthlutaðu kyni að einhverju eða öllu leyti. Þar undir eru trans karlar, trans konur, fólk sem fer í kynleiðréttingu, fólk sem vill ekki aðgerðir, fólk sem vill hvorki skilgreina sig sem konu né karl eða skilgreinir sig sem blöndu af báðu (þ.e. **kynsegin fólk**).

Trans karl: Karl sem fékk úthlutað kvenkyni við fæðingu en kynvitund hans er á þá leið að hann sé karl. Sumir trans karlar fara í aðgerðir og taka inn hormón, aðrir ekki.

Trans kona: Kona sem fékk úthlutað karlkyni við fæðingu en kynvitund hennar er á þá leið að hún sé kona. Sumar trans konur fara í aðgerðir og taka inn hormón, aðrar ekki.

Leiðbeiningar í samskiptum vegna fyrirspurna um trans fólk í kyngreindum klefum

#1 fáðu útskýringu á aðstæðum og settu í rétt samhengi.

Það er mikilvægt að fá úr því skorið hvort verið sé að kvarta undan ákveðinni hegðun sem þykir óviðeigandi óháð því hver á í hlut, eða hvort verið sé að kvarta undan því að trans manneskja sé í klefanum.

Gestur: „Það er karlmaður í kvennaklefanum“

Starfsfólk: „Getur verið að þetta sé trans kona, með typpi/með karlskyns kynfæri?“

Gestur: „Ég veit ekkert um það, þetta er bara karlmaður“

Starfsfólk: „Var viðkomandi að sýna einhverja óviðeigandi hegðun?“

Gestur: „Nei hann var bara í sturtu.“

Starfsfólk: „Var viðkomandi ógnandi?“

Gestur: „Nei hann var ekki að gera neitt.“

#2 útskýrðu réttarstöðuna (lög) sem við byggjum á

Það er mikilvægt að vera skýr og halda sér við útskýringar og svör sem byggjast á lögum og reglum en ekki fjalla um hugmyndafræði eða persónulega sýn.

Gestur: „Og má hann bara vera í kvennaklefanum, ég er með börn með mér“

Starfsfólk: „Trans konur njóta sömu réttinda og aðrar konur, þær mega nota kvennaklefan. Það eru lög sem kveða á um réttindi trans fólks (lög um kynrænt sjálfræði).“

Gestur: „Þarf hann ekki að fara í kynskipti til þess að vera í kvennaklefanum?“

Starfsfólk: „Trans fólk er ekki skylt að fara í kynleiðréttingu þegar það breytir kynskráningu sinni.“

#3 ef sérklefarnir koma til tals skaltu vera skýr um að þeir séu í boði, en ekki skylda fyrir trans fólk

Það má vel vera að gestum sem þykir óþægilegt að vera í kyngreindum klefum með trans fólki kunni að vilja nota sérklefann.

Gestur: „Til hvers eru sérklefarnir? Á hún ekki að fara þangað í staðinn fyrir að nota karlaklefann?“

Starfsfólk: „Sérklefarnir eru notaðir af fjölbreyttum hópi, en engum er skylt að nota þá. Við neyðum enga til að fara í þá og trans fólk notar þá eftir þörfum.“

Gestur: „Og er þá ekkert hægt að gera, má bara vera kona í karlaklefanum og ég á að sætta mig við það? Mér finnst þetta verulega óþægilegt.“

Starfsfólk: „Við viljum að öllum líði vel hjá okkur. Við hleypum ekki konum í karlaklefann, en trans karlar mega nota hann eins og aðrir karlar. En við skiljum að sumum kann að þykja þetta óþægilegt og er sérklefinn alltaf í boði ef fólk vill forðast óþægindin.“

#4 vertu skýr um að ofbeldi sé ekki liðið og að það sé ekki fylgni milli aðgengi trans fólks og ofbeldis í garð síis kvenna og barna

Það er mikilvægt að aðskilja þetta tvennt, þ.e.a.s. ofbeldi í garð kvenna og svo aðgengi trans fólks að kyngreindum klefum. Trans fólk ber ekki ábyrgð á ofbeldi sem annað fólk kann að beita. Ofbeldi eykst ekki með auknu aðgengi trans kvenna að kvennarýmum.

Gestur: „En þetta getur verið hættulegt, ef karlar fara að stunda það að mæta í kvennaklefann, segjast bara vera trans.“

Starfsfólk: „Það er ekkert sem bendir til þess að það fylgi því hætta að leyfa trans fólki að nota kyngreinda klefa, þau hafa gert það í áraraðir. Lög og reglur sem leyfa trans fólki að nota klefa í takti við kynvitund þeirra leyfa ekki kynferðislega áreitni eða ofbeldi. Það er og mun áfram vera ólöglegt fyrir allt fólk, alls staðar. Það þekkist ekki að fólk þykist vera trans til þess

að komast í kyngreinda klefa og það hefur ekki haft þau áhrif að ofbeldi eykst.“

Gestur: „En mér finnst ég bara ekki örugg í klefanum“

Starfsfólk: „Ef þér finnst þú óörugg þá skulum við skoða hvernig hægt sé að bæta úr því, en við munum þó ekki geta það með því að útiloka trans fólk.“

#5 ekki blanda trúarbrögðum og menningu saman við umræður um lög og réttindi

Trú/skoðun og menning einhverra hópa kunna að fara illa saman með trú/skoðun og menningu annarra hópa, en ekkert af því trompar lög og réttindi fólks. Ekki gera ráð fyrir því að ákveðnir trúar- eða menningarhópar séu á móti því að trans fólk noti kyngreinda klefa.

Gestur: „Þetta getur nú varla gengið, hvað með fólk með trúarbrögð þar sem kynin mega ekki blandast svona?“

Starfsfólk: „Við hleypum bara konum í kvennaklefann og

körlum í karlaklefann hvort sem þau eru sís eða trans, það er því ekki kynjablöndun í gangi. Það er enginn að traðka á trú eða menningu neins, heldur erum við að tryggja réttindi og aðgengi allra, líka trans fólks.“

Gestur: „Varla vill heittrúað fólk vera í klefa með trans fólk“

Starfsfólk: „Ég get ekki svarað fyrir trúað fólk enda er það stór hópur með margar ólíkar skoðanir. Það er auðvitað þannig að sumt trans fólk er trúað. Eitt útilokar ekki annað, ekki heldur hér hjá okkur.“

Ef ykkur berst fyrirspurn eða kvörtun í gegnum tölvupóst um hvort og af hverju trans fólk má nota kyngreind klefa er hægt að styðjast við eftirfarandi svarbréf:

Góðan dag,

Takk fyrir fyrirspurnina.

Við fylgjum lögum nr. 80/2019 um kynrænt sjálfræði og mannréttindastefnu Reykjavíkurborgar. Í stefnunni kemur fram að óheimilt sé að mismuna fólki vegna kynhneigðar, kynvitundar, kyntjáningar eða kyneinkenna. Lög um kynrænt sjálfræði heimila fólki að breyta sinni kynskráningu án þess þó að þurfa að fara í kynleiðréttingu (þ.e. gera breytingar á líkama sínum). Einnig taka lögin fram að fólk sem hefur breytt opinberri skráningu kyns síns nýtur allra þeirra réttinda að lögum sem skráð kyn ber með sér. Þetta leiðir að líkum að trans fólk getur nýtt sér kyngreinda klefa óháð því hvernig líkamar þeirra eru.

Sérklefar eru í boði fyrir alla sundgesti, en það er engum skylt að nota þá. Þeir hafa þó komið mörgu trans fólki til góðs sem hefur kosið að nota þá.

Það er okkur mjög mikilvægt að öllum gestum líði vel í sundi/íþróttum. Í Reykjavík býr alls konar fólk sem hefur ólíkar þarfir og skoðanir. Við reynum að mæta þörfum allra en horfum um leið til ofangreindra laga og mannréttindastefnunnar.

Kveðja,

xxx

Hvað segja lög og stefnur?

Lög nr. 80/2019 um kynrænt sjálfræði gera fólki kleift að sækja um breytingu á kynskráningu sinni hjá Þjóðskrá (í gegnum umsókn á vefnum þeirra) og eru núna þrír möguleikar í boði: karl, kona, kynsegin/annað. Lögin segja einnig að fólk sem hefur breytt opinberri skráningu kyns síns nýtur allra þeirra réttinda að lögum sem skráð kyn ber með sér. Sem sagt trans kona nýtur allra sömu réttinda og aðrar konur, trans karl nýtur allra sömu réttinda og aðrir karlar.

Mannréttindastefna Reykjavíkurborgar segir að óheimilt sé að mismuna fólki vegna kynhneigðar, kynvitundar, kyntjáningar eða kyneinkenna. Kynvitund og kyntjáning eru einmitt þeir þættir sem eiga oftast við þegar rætt er um stöðu trans fólks, þ.e.a.s. hvernig manneskju upplifir kyn sitt (kynvitund) og svo hvernig hún tjáir kyn sitt, ýmist með klæðaburði, klippingu, fasi og öðru slíku (kyntjáning).